

DOI: 10.15421/152078

УДК: 321; 314.04; 314.9

Впорядкування термінологічно-понятійного апарату у сфері державної етнічної політики

Віктор Бондаренко, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

У статті запропонована спроба впорядкувати, структурувати й унормувати термінологічно-понятійний апарат за допомогою етнологічного-соціального погляду й аналізу структурування людського суспільства задля розуміння його складових в етнічному сенсі й з використанням соціального інструментарію. А це дозволить краще розуміти цілі й задачі державної політики у сфері захисту прав етнічних меншин. Проаналізована передумова заплутаності в осмисленні поняття «нація» та визначено логічне розуміння важливого наукового терміну «нація» (nation) в контексті етнологічно-соціальної стратифікації суспільства. Представлені умови набуття поняттям «етнос» сучасного наукового наповнення. З'ясовано й визначено розуміння термінів «титульний етнос», «меншина», «етнічна меншина», «малі споріднені етноси», «субетноси», «автохтонні меншини» і «корінні меншини» з поділом їх на цілісні, розділені і дисперсні, «діаспорні етнічні меншини», «бездержавні етнічні меншини», «дисперсні етнічні групи» й «етнічні периферійні меншини». Запропоновано з позиції конструктивізму підійти до старих радянських понять «народність» і «національність», щоб дозволило дещо гнучкіше синтезувати етнологічне й соціальне сприйняття структуризації суспільства й, одночасно, вивело б ці поняття з наукового небуття. Розглянуті статті, монографії та комплексні наукові дослідження закордонних та українських науковців та щодо наявної термінологічної бази. Визначений у вигляді схеми синтезований вид етнологічної та соціальної структуризації суспільств, яка дозволить висвітлювати етнічну структуру людського суспільства за теорією етногенезу та аналізувати загрози суспільного розвитку у сфері державної етнічної політики. З'ясована важливість універсалізації термінологічно-понятійної бази щодо аналізу публічної політики стосовно захисту прав етнічних меншин. Визначено, уточнено й запропоновано нове наповнення термінів «національна меншина», «дисперсні національні групи», «компактні та поділені національності». Зроблено відповідні висновки щодо важливості використання розвинутого термінологічно-понятійного апарату у державно-управлінській науці, особливо в контексті розумного управління етнічними процесами.

Ключові слова: державне управління, діаспора, етнічна політика, етнічні меншини, етнос, етносоціальне структурування, народності, національності, нація, субетнос, термінологічно-понятійний апарат, титульний етнос

Regulation the terminological and conceptual apparatus in the field of state ethnic policy

Victor Bondarenko, Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The article proposes an attempt to organize, structure and standardize the terminological and conceptual apparatus with the help of ethnological and social view and analysis of the structuring of human society in order to understand its components in the ethnic sense and with the use of social tools. And this will allow a better understanding of the goals and objectives of state policy in the field of protection of the rights of ethnic minorities. The precondition of confusion in the understanding of the concept of “nation” is analyzed and the logical understanding of the important scientific term “nation” (nation) in the context of ethnological and social stratification of society is determined. The conditions for acquiring the concept of “ethnos” of modern scientific content are presented. The understanding of the terms “titular ethnic group”, “minority”, “ethnic minority”, “small related ethnic groups”, “sub-ethnic groups”, “autochthonous minorities” and “indigenous minorities” with their division into integral, divided and dispersed is clarified and defined.

“Diasporic ethnic minorities”, “stateless ethnic minorities”, “dispersed ethnic groups” and “ethnic peripheral minorities”. It is proposed to approach the old Soviet notions of “nationality” and “nationality” from the standpoint of constructivism, in order to allow a more flexible synthesis of ethnological and social perceptions of the structuring of society and, at the same time, to bring these notions out of scientific non-existence. Articles, monographs and complex scientific researches of foreign and Ukrainian scientists and concerning the available terminological base are considered. The synthesized type of ethnological and social structuring of societies is defined in the form of the scheme, which will allow to cover the ethnic structure of human society according to the theory of ethnogenesis and to analyze the threats of social development in the field of state ethnic policy. The importance of universalizing the terminological and conceptual framework for the analysis of public policy regarding the protection of ethnic minorities has been clarified. The new content of the terms “national minority”, “dispersed national groups”, “compact and divided nationalities” has been defined, clarified and proposed. Relevant conclusions have been made on the importance of using a developed terminological and conceptual apparatus in public administration science, especially in the context of sound management of ethnic processes.

Keywords: *public administration, diaspora, ethnic policy, ethnic minorities, ethnic group, ethnosocial structuring, nationalities, nationality, nation, subjects, terminological and conceptual apparatus, titular ethnic group*

Упорядочивание терминологически-понятийного аппарата в сфере государственной этнической политики

Виктор Бондаренко, Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

В статье предложена попытка упорядочить, структурировать и нормировать терминологически-понятийный аппарат с помощью этнолого-социальной точки зрения и анализа структурирования человеческого общества для понимания его составляющих в этническом смысле и с использованием социального инструментария. А это позволит лучше понимать цели и задачи государственной политики в сфере защиты прав этнических меньшинств. Проанализирована предпосылка запутанности в осмыслении понятия «нация» и определено логическое понимание важного научного термина «нация» (nation) в контексте этнолого-социальной стратификации общества. Представленные условия приобретения понятием «этнос» современного научного наполнения. Выяснено и определено понимание терминов «титульный этнос», «меньшинство», «этническое меньшинство», «малые родственные этносы», «субэтносы», «автохтонные меньшинства» и «коренные меньшинства» с разделением их на цельные, разделенные и дисперсные, «диаспорные этнические меньшинства», «безгосударственные этнические меньшинства», «дисперсные этнические группы» и «этнические периферийные меньшинства». Предложено с позиции конструктивизма подойти к старым советским понятиям «народность» и «национальность», чтобы позволило более гибко синтезировать этнологическое и социальное восприятие структуризации общества и, одновременно, вывело бы эти понятия из научного небытия. Рассмотрены статьи, монографии и комплексные научные исследования зарубежных и украинских ученых и по имеющейся терминологической базе. Определен в виде схемы синтезированный вид этнологической и социальной структуризации обществ, которая позволит освещать этническую структуру человеческого общества по теории этногенеза и анализировать угрозы общественного развития в сфере государственной этнической политики. Выяснена важность универсализации терминологически-понятийной базы для анализа публичной политики по защите прав этнических меньшинств. Определено, уточнено и предложено новое наполнение терминов «национальное меньшинство», «дисперсные национальные группы», «компактные и разделенные национальности». Сделаны соответствующие выводы о важности использования развитого терминологически-понятийного аппарата в государственно-управленческой науке, особенно в контексте разумного управления этническими процессами.

Ключевые слова: *государственное управление, диаспора, этническая политика, этнические меньшинства, этнос, этносоциальные структурирования, народности, национальности, нация, субэтнос, терминологически-понятийный аппарат, титульный этнос*

Мета і завдання дослідження.

На основі методологічної бази синтезу соціологічних та етнологічних механізмів та інструментів стратифікації суспільства при впровадженні державної політики запропонувати створення зрозумілого і повного термінологічно-понятійного апарату, застосування якого дозволить чітко зрозуміти напрями державної політики у сфері захисту етнічних меншин.

Актуальність теми дослідження.

Світ постійно змінюється. Останнім часом світове співтовариство, особливо європейське, все більше опікується умовами і проблемами життя етнічних меншин у різних країнах світу і все частіше стикається з відкритими чи прихованими проявами порушення прав людей, які не належать до державотворчих етносів країн. Такі проблеми сучасності як – утискання етнічних меншин у правах і свободах, зростання боротьби автохтонних і корінних етносів та взагалі етнічних меншин за свої права, тенденції щодо бажань історичних етнорегіонів навіть досить цивілізованих країн отримати незалежність, здатність давніх етнічних протистоянь призвести до ескалації конфліктів і провальні наслідки невдалої етнонаціональної політики чи радикальних політико-економічних і соціально-етнічних експериментів – можуть призвести до катастрофічних ситуацій в окремих геополітичних регіонах, на континентах і спровокувати конфлікти планетарного масштабу.

Усе це обумовлює посилення уваги до правових аспектів регулювання державної політики щодо захисту прав етнічних меншин. А цьому повинна допомагати розвинена методологічна база задля розуміння особливостей щодо міжетнічних відносин і етнонаціональних процесів.

Для того ж щоб проаналізувати стан наукового розроблення проблематики державної політики щодо захисту прав етнічних меншин у країні, її теоретико-методологічні, організаційно-правові й

інституціональні засади і важелі, окреслити шляхи її вдосконалення та очікувані результати й методи контролю, потрібно перш за все запропонувати максимально уніфіковану понятійну базу й чітко визначитись з термінологічно-понятійним апаратом.

При цьому бажано, враховуючи історично-правову й політико-соціальну спадщину країни, максимально адаптувати старі поняття ще з радянських часів, які все ще займають своє місце у сучасній науці не тільки пострадянських, але й у науці постсоціалістичних країн Східної Європи, до сучасних умов. Тим паче, що й світова наука у сфері співіснування соціології й етнології все ще не виробила нормативної термінологічної бази. Адже це вкрай ускладнює розуміння етнічних і соціальних процесів як на пострадянському і постсоціалістичному просторі країн Східної Європи, так і в інших країнах світу, зокрема й цивілізаційно більш розвинутих країнах Європейського Союзу.

Вивчення робіт сучасних і колишніх закордонних й українських науковців і дослідників, зокрема, таких, як Брюбейкер Р., Б'юкенен А., Гелнер Е., Грушевський М. С., Гумільов Л. М., Ейлер Л., Євтух В. Б., Хантінгтон С., та інших дозволяють проаналізувати теоретичну базу й запропонувати методологічні механізми щодо висвітлення питань термінологічно-понятійного апарату. Статтій монографії Алієвої М., Белей Л., Борисенка М. В., Галушко К. Ю., Кафарського В. І., Мхітарян А. М., Нагорної Л. П., Наулко В. І., Нельги О. В., Поліщука Ю. М., Пономарьова А. П., Рудакевич О. М., Тишкова В. О., Фабрикант М. С., Шаповал І. Г., Якубової Л. Д. та інших обґрунтовують необхідність впровадження нової термінологічно-понятійної бази й використання її задля вирішення складних питань державного етнічного управління й забезпечення безпеки держави.

У статті використані теоретичні методи дослідження (порівняльний аналіз, синтез, узагальнення, пояснення, класифікація) щодо формування зрозумілого термінологічно-

понятійного апарату, а також використовувався системний підхід задля використання нового синтезованого від соціології й етнології наукового напрямку, який дозволив розглянути факти і зробити запропоновані спостереження.

Основний зміст дослідження.

Світ постійно змінюється. Змінюються політико-економічні, релігійно-культурні, етносоціальні фактори життя у сфері людської цивілізації. Змінюються її форми, закони, суспільство. Людина з давніх часів бажала пізнати цей світ і всі його складові. Вона прагнула весь час адекватно сприймати світ навколо себе й пізнавати його, формулюючи своє сприйняття дійсності. І хоча ще давні греки в Європі й давні східні цивілізації достатньо об'єктивно сприймали навколишній світ й формулювали адекватне відображення дійсності, людське суспільство й досі знає про себе досить мало.

Якісні зміни суспільного життя в епохи промислової й технологічної революцій призвели до формування на зламі віків державних націй як найвищої форми консолідації суспільств. Ці суспільства вже давно відчули свою немоноетнічність й, разом з політико-економічними значними перетвореннями, самі перетворились в одну з детермінант світових процесів консолідації, глобалізації й демокра-

тизації, які, за дуже короткий проміжок часу в цивілізаційному вимірюванні, позитивно стимулювали людське суспільство. Завдяки чому цивілізація перейшла до нового етапу розвитку суспільства та людини, до інформаційно-цифрової революції.

Поряд із такими науками як математика, фізика, хімія, біологія, географія, філософія, історія та іншими вирости й сформувались менші їх «сестри», зокрема й такі науки, які дозволяють вивчати сутність людського суспільства, його рухи, закономірності, структурування й можливості розвитку.

У попередній статті вже були досліджені соціологічні й етнологічні особливості структурування суспільства й аспекти проведення аналізу державної політики у сфері міжетнічних відносин, можливості синтезу етнічних і соціологічних інструментів цього аналізу та запропонована методологічна база задля впорядкування термінологічно-понятійного апарату для більш точного й раціонального сприйняття всіх потреб державної етнічної політики й недоліків державного управління стосовно захисту прав етнічних меншин, управління міжетнічними відносинами й етнонаціональними процесами в державі взагалі (рис. 1).

Пропонуючи до представлення повний і чіткий термінологічно-понятійний апарат

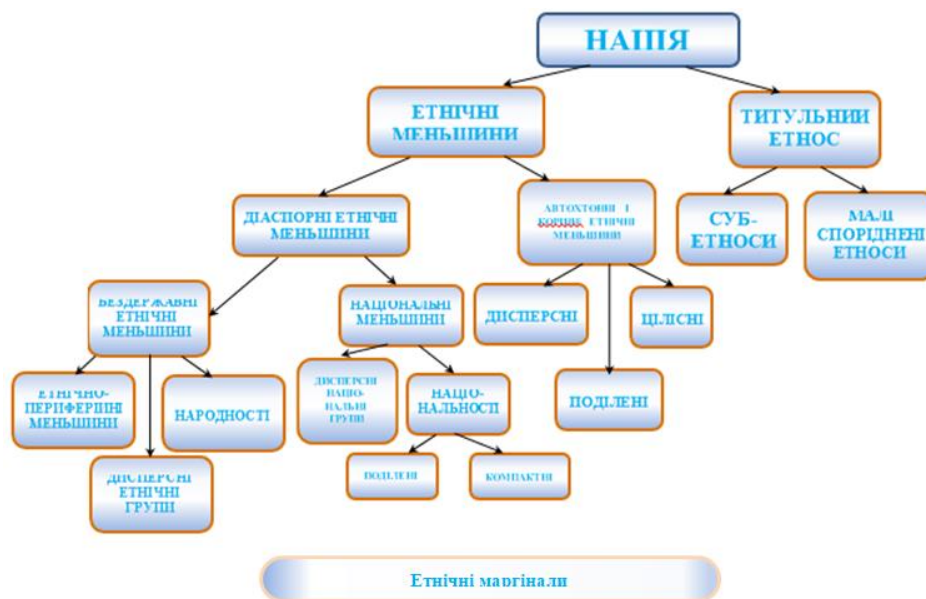

Рис. 1 Етносоціальне структурування суспільств

етносоціального структурування суспільства, вкрай потрібно остаточно визначитись, чому використання поняття «нація» постійно заплутує науковців, які ним користуються, і створює непорозуміння у сприйнятті ними понятійного апарату взагалі.

«Нація» – термін, який почав використовуватись в індустріальну епоху. Так характеризувались значні соціокультурні спільноти, головним стрижнем яких є один чи кілька етносів, які впровадили, за допомогою політичних механізмів через поєднання етнічних інтересів, найвищу форму соціально-політичної єдності того часу – створили державу. Як сформулював це Гелнер:

Більшість стабільних груп формуються як на основі відданості та визнанні взаємної тотожності (чи добровільного приєднання) їхніх членів, так і на дії зовнішніх чинників, позитивних і негативних, страхах і сподіваннях (Гелнер, 2003).

Проблема при використанні терміну «нація» у той час була пов'язана з надмірним зосередженням вивчення суспільних і світових процесів у призмі соціальних відносин за допомогою соціально-формаційних методів. Радянський Союз був одним з головних центрів саме такого погляду на історію й розвиток людських суспільств. Україна все ще залишається в методологічному розумінні одним з його нащадків і в її науковому товаристві до недавнього часу переважало осмислення історії суспільства як послідовна зміна формацій «первинне стадо – родова організація – плем'я – народність – нація». А основними формами існування етносу при такому погляді визначались «плем'я, народність (національність), нація» (Рудакевич, 2009, с. 17).

Але не можна залишити без уваги й протилежні за своєю суттю тенденції та спроби дискредитувати чи загальмувати глобалізаційні й цивілізаційні процеси. У СРСР, як і у більшості імперій XIX–XX ст., визнавалась етнічна неоднорідність, але «це було радикальним, спонсорованим державою

кодифікуванням і інституюванням статусу нації та національності винятково на піддержавному рівні, а не на вседержавному рівні» (Брюбейкер, 2006).

В умовах глобалізації колишні «фетиші» – держава і нація – втрачають звичний сенс, у науковій спільноті у всякому разі. Хоч вони зовсім і не виходять із наукового оберту, терміни починають змінювати свою наповненість. Однак спроби зовсім викреслити поняття «нація» з наукового обігу в останній чверті XX ст. теж розглядаються мінімум – як завчасні, максимум – як необґрунтовані. Оскільки «нація» й зараз – це «державозберігаюча й державотворча спільність і ніякі глобалізаційні процеси не зможуть виключити цю її сутність з життя й тим паче наукового обігу» (Фабрикант, 2013). Про це ж свідчать й роботи відомих світових науковців: соціолога, політолога, дослідника світового цивілізаційного процесу Самуеля Хантінгтона (2004) та філософа, політолога Алена Б'юкенена (2012).

Така неузгодженість постійно призводить до того, що науковці, відходячи від ліво-соціального й радянського погляду на розвиток суспільства, повертаються до більш загальних й багатослівних, але менш точних й всеохоплюючих понять. А деяка обмеженість галузевих наукових товариств у світі й відсутність широких платформ для міжгалузевого наукового спілкування призводить до заплутаності й непорозуміння і, як наслідок, до обмеженого протистояння між «науками».

Отже, спочатку поняття «нація» розумілось як більш вузьке поняття і це був – етнос, що створив уже свою державу в світі. Пізніше значення поняття було розширене (Поліщук, 2013, с. 203–206). Згодом виникла потреба у чіткому визначенні сутності поняття при застосуванні під час досліджень і визначеність його термінологічного сенсу навіть для пересічного громадянина. Нація – це спільнота людей, об'єднана певною назвою, символами, географічним та

етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних і політичних цінностей (Галушко, 2010, с. 2). А більш переконливо для сфери міжетнічних відносин, «нація» (nation) – є історичною, територіальною, мовною, політичною, культурною спільністю людей, у складі якої безпосередньо кожен індивід ототожнює себе з цим поняттям як її член, не залежно від етнічної приналежності і є, як особистість, її частиною, рівною з іншими її членами.

З часом стало зрозуміло, що термін може мати два аспекти. У політико-правовому аспекті розуміння поняття «нація» до нього відносять не тільки представників державотворчого етносу, а й автохтонне етнічно інше населення та представників інших етносів, нащадки яких здавна жили на території проживання державотворчого (титульного) етносу, хоч основне етнічне ядро цих етносів територіально знаходиться не на території даної держави. Усі вони визнають себе громадянами держави, підкоряються її правовим нормам й законам, беруть активну участь у її різнобічному житті й являють разом націю.

Ще один аспект цього поняття – етнічно-інституціональний. З цієї точки зору термін набуває етнічно доцентрового сенсу. Їм користуються у тих випадках, коли хочуть підкреслити значення й досягнення якоїсь етнічної спільноти в цілому: як її етнічного ядра, яке є титульним етносом держави, так і її частин – етнічної периферії та етнічної діаспори, які можуть бути частинами інших націй. Особливо часто під таким кутом зору поняття «нація» представляють політики право- і ліворадикальних поглядів. Але така практика не повинна відштовхувати науковців від цього куту погляду на поняття «нація». У представленій схемі поняття «нація» має саме політико-правовий аспект. Дуже важливо у цьому сенсі не змішувати поняття «українська нація» та «український народ», як це інколи буває.

Визначившись щодо поняття «нація» і

щодо кута зору, під яким потрібно залучити це його у представленій схемі вкрай необхідно визначитись стосовно ще одного ключового поняття – «етнос». Кожна людина належить до якогось етносу. Причому, етнічно «чистих» (моноетнічних) суспільств у світі теж не буває. Навіть серед таких етнічно більш-менш однорідних й, водночас, досить закритих суспільств як японське, корейське, тамільське чи ісландське, у сьогоденному світі існує різноманіття і вони не є моноетнічними. А відтак, вивчення етнічного чинника й усіх елементів суспільства з їх функціонуванням потребують розумної оцінки складу й відповідного його структурування.

Ще з 1960-х років у світовій науці почали вживатись поняття «етнос» і «етнічна структура» (Поліщук, 2013, с. 204). «Етнос» визначався як всеосяжне поняття поділу людських колективів, найбільш прийнятне та зрозуміле визначення відмінності між людьми на рівні «ми – не ми» (Поліщук, 2013, с. 201–202).

Сьогоднішні підходи до розкриття змісту поняття «етнічна структура» досить далека від узгодженості. Такий стан справ склався в результаті політичних, культурно-релігійних та соціальних потрясінь XIX–XX століть, коли сформувалось уявлення про соціально-класове структурування суспільств. Світ змінюється, наука не стоїть на місці; і склались серйозні протиріччя щодо поняття «етнічна структура». І тепер зв'язок поняття «етнічна структура» чітко відокремлюють від поняття «соціальна структура» під час проведення аналізу й структурування суспільства. Коли «соціологи говорять про функціональну залежність елементів, що утворюють одне ціле – структуру» (Нельга, 2009). Це визначення соціологів, а як же етнологи визначаються з поняттями.

Видатний науковець і дослідник Л. М. Гумільов у своїх працях досить емко й точно визначив поняття «етнос» – «Поєднання [ландшафту, адаптації до нього людських колективів і внутрішній устрій останніх] цих

трьох координат створює «етнос», який характеризується оригінальним стереотипом і неповторною внутрішньою структурою» (2012).

Тепер і в Україні в науковий обіг все ширше впроваджується поняття «етнос» (ethnicity, ethnos) з визначенням що це – стійка історично сформована на певній території спільнота людей, пов'язаних культурними, духовними, іншими цінностями (Етнос, 1998). І ще важливо, що нація не є автоматичним результатом створення етносом своєї держави, вона «виникає як продукт активності інститутів держави і розвивається навколо «каркасу» інститутів держави» (Мхітарян, 2015). Поява нації через створення держави і протікання стихійних й керованих етнічних процесів дозволяє етносу досягти певних цілей і набути важливих цінностей через суспільний і загальноцівілізаційний рух.

Визначившись з основними поняттями, потрібно вказати на ще одну сторону складності у термінологічному апараті під час наукових досліджень щодо структурування суспільств. Аналізуючи кожен людський спільноту, ми побачимо, що, незалежно від кута зору чи рівня розвиненості, вони складаються з частин. І на кожному етапі порівняння спільноти постійно будуть диференціюватись за досить простою ознакою – більшість і меншість. При самому зверхньому розгляді нації за допомогою інструментів етносоціальної методології зразу ж з'являється самий простий поділ спільноти – на титульний етнос і етнічні меншини.

«Титульний етнос» (titular (ethnos) ethnic group) – це домінуючий, в першу чергу в кількісному еквіваленті (хоча й не тільки), етнос, який в історичній ретроспективі створив свою державу і через реалізацію державної політики, аналізуючи здобутки інших націй, прийшов до розуміння й реалізував систему захисту прав і свобод представників інших етносів у створеній ним державі (Кафарський, 2006, с. 46). При цьому інколи, намагаючись

підкреслити значущість титульного етносу й вказуючи на його безпрецедентне право на створення своєї держави й формування нації, вказують, що це й корінний етнос. Та це абераційна помилка. Вивчення історичних і політичних процесів відкривають факти втрати корінними державотворчими етносами державницької ініціативи й перехоплення її некорінними етносами. Більш точним буде саме поняття «титульний етнос».

Виходячи з визначення поняття «етнос», потрібно уточнити одне з ключових понять – «етнічна меншина». Поняття це має значно більше варіантів визначення. Найбільш поширене й прийнятне поняття «меншина» запропоноване у 1977 році членом Підкомісії у справах запобігання дискримінації і захисту меншин Комісії з прав людини ООН Ф. Капототті:

Меншина – це у порівнянні з рештою населення держави менша за чисельністю частина, яка не займає панівного становища і члени якої – громадяни цієї держави – володіють з етнічної, і релігійної чи мовної точок зору характеристиками, які відрізняються від характеристик іншої частини населення, і виявляють (навіть якщо й опосередковано) почуття солідарності з метою збереження своєї культури, своїх традицій, релігій або мов (Лазарович, 2015, с. 34).

Отже, «етнічна меншина» (ethnic minority) – етнічна група населення держави, що має спільне походження (дійсне або уявне), культурні або фізичні характеристики, систему поглядів і зразків поведінки (Євтух, 2009).

Вивчивши перший рівень структурування людської спільноти – нації (чи етносу), який характеризується як макроаналіз, науковець стикнеться з більш глибоким рівнем структурування й найбільш складним для розуміння. Цей рівень знаходиться між макрорівнем та мікрорівнем, аналіз якого можна назвати мікроаналізом і який набагато простіший для розуміння через свою наближеність безпосередньо до пересічної

людини. Аналіз же етносоціальної структури суспільства на середньому рівні, так би мовити, внутрішній аналіз, складний і потребує найбільшого залучення соціологічної методології для свого пізнання.

Отже, під час стратифікації титульного етносу можуть бути виявлені лише дві групи чи навіть одна. Одна з них кількісно більша й зустрічається крізь. В етнології вона носить назву «субетноси» (sub-ethnos, sub-ethnic group) – й означає систему, яка є елементом структури етносу; етнографія визначає їх як етнографічні групи етносу (Пономарьов). Як правило, саме таку назву використовують для визначення субетнічних структур.

Інша, якщо така є взагалі, – кількісно менша. Але тут і є головна проблема щодо структурування титульного етносу. Під час процесу етногенезу – всього процесу життя етносу від «моменту виникнення до повного зникнення етнічної системи під впливом ентропійного процесу» (Гумільов, 2012) – відбуваються процеси старіння й дивергенції старих етносів й підйом і ріст з ускладненням етнічної системи молодих етносів. Але ізольовані й реліктові старі етноси, являючи собою субстрати для ускладнення молоді етнічної системи, інколи знаходять у собі енергію задля регенерації й часткового відродження. А можливо споріднений молодий етнос через об'єктивні обставини не зміг набрати сил й так і не став зростаючою етнічною системою, залишившись статичним ізольованим невеликим етносом. Тоді за умов виникнення позитивної компліментарності відбуваються процеси симбіозу чи ксенії. У результаті серед чи на межі з новим етносом в якійсь унікальній геоекологічній ніші зберігається релікт(и) чи невелик(и)а споріднен(и)а статичн(и)а етнічн(и)а систем(и)а. І тоді науковці стикаються з «малими спорідненими етносами» (small related (ethnos) ethnic group).

На прикладі України до таких відносяться гуцули, русини, лемки, бойки; і практично зникли вже ще два невеличкі етноси – литвини і поліщуки – відбулась етнічна інкорпора-

ція. Про це ми можемо судити завдяки тому, що під час Всеукраїнського перепису 2001 року представники цих малих етносів самоідентифікували себе саме як етноси (Нельга, 2009). Хоча й досі навколо питання чи визнавати ці малі етноси саме етносами все ще точаться баталії, сам хід історії, неспроможність вирішити його традиційними публічними управлінсько-адміністративними методами та факт активного використання його значного деструктивного потенціалу як вітчизняними так і закордонними політиками (Белей, 2017), свідчать, що заради безпеки держави та здоров'я української етнічної системи й новонародженої нації необхідно провести дослідження й визнати існування «малих споріднених етносів». Близьких і споріднених з українським етносом. Кількісна їх більшість стала вже свого часу складовою українського етносу. Але меншість пручається й не потрібно прикладати знаних зусиль заради приниження гідності, нехай гідності минулого, адже нації не можуть собі цього дозволити, щоб стати великими, а малі споріднені етноси у складі держави повинні мати шанс зберегти свою ідентичність, а їх члени стати гідними братчиками української нації (Грушевський, 1918).

Проаналізувавши структурування більшої частини нації чи етносу, можна розглянути структурування меншої її частини, а саме «етнічних меншин». Ця частина нації чи етносу має більш мозаїчну й кількарівневу структуру. Спочатку вона роздвоюється на «автохтонні й корінні меншини» й «діаспорні етнічні меншини» (diasporic ethnic minority). З «автохтонними й корінними меншинами» все більш-менш зрозуміло. «Автохтонні меншини» (autochthonous minorities) – це первісне населення певної території, що проживало в ній ще до початку формування титульного етносу й створення ним своєї держави (Наулко, 2001). Тобто первісне населення тієї чи іншої землі. «Корінними меншинами» (indigenous minorities) можна назвати жителів певної території, що не є її

автохтонами, але проживають в ній як етнічна меншина з давніх часів (Нагорна, 2014). І поділятися ці меншини можуть на цілісні (holistic) – ті, які живуть компактно в одному місці на території держави, поділені (divided) – ті, які мають два чи більше компактних місць проживання, і дисперсні (dispersion) – ті, які живуть некомпактно, розсіяно.

Таким чином, дослідження дійшло до самої складної в розумінні частини структурування нації чи етносу. «Діаспорні етнічні меншини» (diasporic ethnic minority) – це етнічні сукупності індивідів, які існують та зберігаються в межах проживання певного домінуючого етносу, за межами регіону походження свого етносу (материнського регіону), і котрі усвідомлюють свою етнічну або духовну з ним єдність (Алієва, 2008). Наступні два рівня структурування нації (чи етносу), аналіз яких найбільш наближений для розуміння під назвою внутрішній аналіз, потребують пояснень і повернення до розуміння двозначності терміну «нація» (nation), а також змушують розглядати структуру для повного розуміння у комплексі разом з наступним шаром структурування.

Перший з цих двох рівнів структурування діаспорної етнічної меншини знову ж поділяється на дві частини. Одна з них простіша для розуміння й може бути визначена як «бездержавні етнічні меншини» (statelles ethnic minorities) (Нельга, 2009). Тобто меншини, які є частинами етносів, що не створили своєї державності і не можуть поки претендувати на формування сучасної нації. Вони, у свою чергу, за ознаками відчуття єдності, умовами проживання та політичною реалізацією своєї самоідентифікації поділяються на «дисперсні етнічні групи», «етнічні периферійні меншини» і «народність» (dispersed ethnic groups). Якщо з поняттями «дисперсні етнічні групи» (dispersed ethnic groups) – ізольовані і реліктові етнічні системи, які можуть складатись з двох або більше частин з сильно розвиненою подільною структурою між ними (дисперсійним сере-

довищем), та «етнічні периферійні меншини» (ethnic peripheral minorities) – статичні й персистентні етнічні системи, які складається з неоднорідних структур, одна або кілька з яких можуть бути помірно структурованими, відчувати духовний зв'язок і мати свою законодавчо реалізовану самоідентифікацію, усе зрозуміло, то щодо терміну «народності» безперечно треба пояснення.

Взагалі термін «народності» був і є міжгалузевим науковим терміном, хоч і не визначеним остаточно. Цікаво, що під поняттям «народність» малась на увазі вже наступна ступінь формування спільності людей після плеємної організації з міцними економічними зв'язками і єдиними формами економічного господарювання. Характеризувалася вона єдністю мови, території, звичаїв і культури. Зазначалось, що через теорію зміни формацій, що наступним більш високим ступенем розвитку суспільства після народності є народ. У сучасній науковій літературі йде дискусія про ознаки і співвідношення понять «народність» і «нація». Термін не має чітких критеріїв і трактується по-різному в різних словниках, і часто неправомірно використовується в якості синонімів слів «етнос» і «народ».

У той же час, пропонується залучити саме цей термін у запропонованому структуруванні тому, що він має сталі етнічне вживання ще з часів Радянського Союзу у пострадянському науковому середовищі і при цьому не використовувався активно у світовій науці, тобто не набув додаткового суперечливого й обтяжливого значення як, наприклад, термін «національність».

Отже, поняттю надається наступне значення: «народності» – це динамічні етнічні системи з єдиними формами економічного господарювання й міцними економічними зв'язками в своїй спільноті, яким притаманні єдність мови, звичаїв і культури, які територіально компактно проживають, розвинуто структуровані і мають своє політичне самовизначення, можливо у вигляді автономії (Галушко, 2010, с. 1). Щодо термінологічного перекладу, то

у англійській мові цей термін можна було б викласти як «folkpeople», а німецькою – як «die Volkleute» («народні люди, люди народу»).

З двох непростих для сприйняття й аналізу рівнів структурування діаспорної етнічної меншини, друга частина, складніша, й потребує роз'яснення. Перший рівень стратифікації з виокремленням «бездержавних етнічних меншин» залишає нерозглянутою лише один структурний підрозділ меншин – «національні меншини».

Це поняття у науковому середовищі лишається ще одним нащадком старої радянської системи, оскільки не переосмислюється його значення у контексті все більшої відкритості суспільств і процесів глобалізації світу. Поняття «національна меншина» все ще використовується у розумінні поняття терміну «етнічна меншина» (Мхітарян, 2015). Ці термінологічні негаразди і неточності призводять до складності у сприйнятті проблематики міжетнічних відносин й до відстороненості суспільства від дуже складних питань етнічної самоідентифікації та забезпечення прав етнічних меншин. Світ і країни Європи пішли чітко визначеним шляхом прийняття спрощеного й точного поняття «етнічні меншини» замість «національні меншини»; теж стосується і заміни терміном «етнос» терміну «нація».

Якщо при вивченні питання стратифікації суспільств за допомогою етносоціальної методології розглядати поняття «нація» в призмі дещо специфічного етно-інституціонального аспекту, а не використовувати бачення в політико-правовому аспекті, яке частіше використовується, поняття «національна меншина» як етнічна периферія чи етнічна діаспора набуває чітких форм. І в такому разі поняття «національна меншина» (national minority) визначається як певна етнічна спільнота (периферія) чи її етнічні представники (діаспора), які проживають окремо від свого етнічного ядра, але етнос, до якого вони належать, на території етнічної батьківщини чи на іншій території вже

став державотворчим етносом, створив етнічну державу й сформував націю або знаходиться у фазі формування сучасної нації (Якубова, 2010).

Під цим кутом зору вкрай важливо зазначити, що політика кожної держави щодо цих «національних меншин» повинна бути дуже вираженою й обережною, особливо, якщо етнічне ядро цієї меншини створило свою державу, чи вже й сформувалось як нація, і кордоном межує з державою, де проживає її етнічна периферія.

У свою чергу «національні меншини» складаються з двох частин на наступному нижчому рівні структуризації «етнічних меншин». Кількісно менша група – це «дисперсні національні групи» (dispersed national groups), що представляють собою невеликі спільноти чи окремих осіб, які живуть розпорошено, мало чи ніяк не структуровані, але зберігають духовний зв'язок з етнічною батьківщиною, де етнічне ядро їх етносу, створило етнічну державу та сформувало націю або знаходиться у фазі формування нації.

Тепер перед нами залишилась не відокремлена на цьому рівні етносоціальної структуризації лише одна меншина, яка ще не розглядалась. І носить найбільш спірну назву – «національність». Як і у випадку визначення поняття «народність» щодо цього поняття також є розбіжності в науковому середовищі. Визначалося воно приблизно так само, як і «народність», але з соціальним та політико-правовими підтекстами. Взагалі йому приписувались і приписуються різноманітні значення.

Довгий час у Радянському Союзі і вже незалежній Україні під ним розумілась взагалі приналежність до етносу, етнічне походження. Було й друге значення у слова – та чи інша етнічна група у СРСР, яка мала розвинуту форму автономії в державі. Туманність у визначенні навколо поняття «національність» є і у світовій науці, адже відтінок приналежності до держави у контексті громадянства

воно втрачає через все ширше використання поняття «етнічна приналежність». Для зазначення громадянства і в англо-американській, і в німецькій традиціях є свої чіткі визначення – citizenship та die Staatsangehörigkeit чи Staatsbürgerschaft.

Отже визначаємо, «національність» (nationality) (чи «етнічна національність») – це етнічна спільнота (етнічна периферія), яка є добре чи не дуже структурованою, відчуває свою спорідненість і підтримує зв'язки з етнічною батьківщиною та має важелі впливу на політичне, економічне й інші види життя країни проживання (Тишков, 2003). Поділятися вона може на два види під час структурування за своїм типом територіального проживання – на «компактні (compact) національності» (ті, які компактно проживають в одному чи кількох сусідніх регіонах держави) й на «поділені (divided) національності» (ті, які не створюють якоїсь компактною території проживання і представлені групами в регіонах країни).

Усіх інших представників етнічної спільноти будь-якої держави можна впевнено заносити, як це й роблять спеціалісти до так званих «етнічних маргіналів» (ethnic marginalized, ethnic marginalized groups). Визначають цю групу як осіб, що «значною мірою втратили ознаки своєї колишньої етнічності, проте ознак нової етнічності достатньою мірою не набули», «представники етнічних дисперсних груп, які будучи розпорощеними серед титульного етносу, поступово втрачають свої колишні етнічні риси» (Нельга, 2009) та інші.

Дещо з запропонованого у статті використовується для стратифікації і структурування суспільств, дещо пропонується на розгляд й не може вважатися завершеним й достатнім, але сучасність вимагає формування підходів і методів структурування суспільства як за допомогою соціальних методологій, так і за допомогою вже етнологічних методологій, а більш за все методів, які лежать

на перехресті й у зоні активних контактів цих двох значущих суспільних наук. Адже без розуміння й використання механізмів і інструментів кожної з них, ми не зможемо зрозуміти сутність суспільних процесів й обрати вірний шлях для вірного формування публічної й державної політики та якісного управління.

Висновки.

У статті на основі етнологічно-соціологічної стратифікації запропонована на розгляд етносоціальна структурування суспільств з урахуванням можливості вдосконалення методології їх вивчення. Проведено, з залученням етносоціальної методології, структурування людських суспільств у контексті можливості всебічної стратифікації суспільства задля виведення загальних схем та механізмів вивчення людського суспільства.

Проаналізовано наявні термінологічно-понятійні бази щодо соціально-етнічного та етносоціального структурування. Запропоновано нові терміни при структуруванні суспільства під кутом зору на перехресті соціології й етнології. Запропоновано запровадження нових термінів, які здаються найбільш об'єктивними і відповідають реальній структурованості суспільства, та залучені старі терміни з розкриттям можливостей їх нового застосування в сучасних умовах для проведення аналізу з суспільної стратифікації. Розкриті поняття кожного рівня й кожної ланки етносоціальної стратифікації, дані визначення основним термінам й поняттям у контексті сучасної наукової бази й різноманітного світоглядного оцінювання світових процесів і процесів соціального й етнічного розвитку суспільств.

Визначена необхідність: розгляду поняття «нація» (nation) окремо в політико-правовому та етно-інституціональному аспектах; прийняти за основу у визначенні етнічного походження термінів «етнос» (ethnicity) та «етнічні меншини» (ethnic

minority). Уточнені поняття «титульний етнос» (titular ethnicity), «національні меншини» (national minority), який, залишаючись у науковому оберті, набуває нового значення. Враховані рівні і ступені зв'язків, самосвідомості й політичних досягнень титульного етносу, його структурних елементів та етнічних меншин. Усе це дозволить вивести на новий рівень знання про міжетнічні проблеми й вирішувати їх, зберігаючи стабільність держав.

Запропонований термінологічно-пояснювальний апарат можна використовувати задля розуміння процесів які відбуваються у суспільстві, передбачення можливих проблем й знаходження рішень щодо вирішення цих проблем у публічному управлінні і адмініструванні. У сукупності це дозволить забезпечити безпеку країни та наблизить український етнос до побудови стабільної держави, дозволить завершити формування української нації.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Алієва М. Різні тлумачення терміну “діаспора”. *Етнічна історія народів Європи: збірник наукових праць*. Київ : УНІСЕРВ, 2008. Вип. 24. С. 63–68.
- Б'юкенен А. Моральність відокремлення. *Геополітика: енциклопедія* / за ред. Є. М. Суліми. Київ, 2012. С. 360–413.
- Белєй Л. “Русинський” сепаратизм: націєтворення in vitro : монографія. Київ : Темпора, 2017. 392 с.
- Борисенко М. В. Рух за права корінних народів: світовий досвід та український контекст. *Народна творчість і етнологія*. Київ : 2019. № 1. С. 50–62.
- Брюбейкер Р. Переображений націоналізм. *Статус нації та національне питання у новій Європі* / пер. з англ. О. Рябов. Львів : Кальварія, 2006. 280 с.
- Галушко К. Ю. Народність. *Енциклопедія історії України: в 7 т. / НАН України. Інститут історії України*. Київ : В-во «Наукова думка», 2010. Т. 7. 728 с. URL: <https://cutt.ly/PgiVKmm>.
- Галушко К. Ю. Нація. *Енциклопедія історії України: в 7 т. / НАН України. Інститут історії України*. Київ : В-во "Наукова думка", 2010. Т. 7. 728 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Natsiia>.
- Грушевський М. С. Вільна Україна. *Федерація українців в Злучених Штатах* : монографія. New York : Укр. друк. і вид. спілка, 1918. 29 с.
- Гумилєв Л. Н. Конец и вновь начало / ред. А. И. Курчки. Москва : “Институт ДИ-ДИК”, 1997. 541 с.
- Гумилєв Л. Н. Этногенез и биосфера Земли : монографія. Москва : Эксмо, 2012. 640 с.
- Гумилєв Л. Н. Этносфера: природа людей и история природы : монографія. Москва : Эксмо, 2012. 1056 с.
- Гелнер Е. Нації та націоналізм (1983) / пер. з англ. Г. Касьянов : монографія. Київ : Таксон, 2003. 300 с.
- Етнос. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 2.
- Свтух В. Б. Етнічні меншини. *Енциклопедія сучасної України*. 2009. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18050.
- Кафарського В. І. Українська політична і етнополітична нація? *Політичний менеджмент*. 2006. № 4. С. 44–54.
- Лазарович М. В. Теоретичні засади політико-правового забезпечення прав національних меншин. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 54. С. 30–41.
- Мхітарян А. М. Щодо визначення поняття «національна меншина» у зарубіжних країнах. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 54–57.
- Нагорна Л. П. Корінні меншини. *Енциклопедія сучасної України*. 2014. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3666.
- Наулко В. І. Автохтон. *Енциклопедія сучасної України*. 2001. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42486.
- Нельга О. В. Етнічний склад і структура суспільства: спроба уточнення понять. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2009. № 1. С. 115–126.
- Поліщук Ю. М. Теоретичні виміри етнічної і національної ідентичностей. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 2 (64). С. 197 – 213.
- Пономарьов А. П. Субетнос. *Етнічний довідник: поняття та терміни*. URL: <https://ethnography.national.org.ua/glossary/index.html>.
- Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації : монографія. Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 292 с.
- Тишков В. А. Реквием по этносу. Исследования по социально-культурной антропологии : монографія. Москва : Наука, 2003. 544 с.
- Фабрикант М. С. Национализм в современном мире (сравнение). *Общественные науки и современность*. 2013. № 1. С. 141–153.
- Хантингтон С. Зіткнення цивілізацій. *Політологія. Хрестоматія* : навч. посіб. / пер. з англ. Ю. І. Кулагін. Київ : Альтерпрес, 2004. С. 647–669.

Шаповал І. Г. Етнічна структура та етнічний склад суспільства на прикладі українського суспільства. *Молодий вчений*. 2014. № 1(03). С. 235–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_1%2803%29__55.

Эйлер Л. *Письмо 105. Анализ некоторых силлогизмов. Письма к немецкой принцессе о разных физических и философских материях* (1761) / пер. з нем. М. А. Бобович, О. С. Заботкина, М. А. Зубков. Санкт-Петербург : Наука, 2002. 720 с.

Якубова Л. Д. Національна меншина. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / редкол. Смолій В. А. та ін. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 7. 728 с. URL: <https://cutt.ly/IgiNc9F>.

REFERENCES

Aliyeva, M. (2008). Rizni tlumachennya terminu “diaspora” [Different interpretations of the term "diaspora"]. *Etnichna istoriya narodiv Yevropy: zbirnyk naukovykh prats' – Ethnic history of the peoples of Europe: a collection of scientific papers*, 24, 63–68. Kyiv: UNISERV [in Ukrainian].

B'yukenen, A. (2012). Moral'nist' vidokremlennya [The morality of separation]. *Heopolityka: entsyklopediya – Geopolitics: encyclopedia*. (pp. 360–413). M. Sulima (Ed.). Kyiv: Znannya Ukrayiny [in Ukrainian].

Beley, L. (2017). “Rusyns'kyy” separatyzm: natsiyetvorennya in vitro [“Rusyn” separatism: nation-building in vitro]. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].

Borysenko, M. V. (2019). Rukh za prava korinnykh narodiv: vitovvy dosvid ta ukrayins'kyy kontekst [Movement for the rights of indigenous peoples: world experience and Ukrainian context]. *Narodna tvorchist' i etnolohiya – Folk art and ethnology*, 1, 50 – 62 [in Ukrainian].

Bryubeyker, R. (2006). Pereobramleny natsionalizm [Re-framed nationalism]. *Status natsiyi ta natsional'ne pytannya u noviy Yevropi – The status of the nation and the national question in the new Europe*. (O. Ryabov, Trans.). L'viv: Kal'variya [in Ukrainian].

Etnos [Ethnos]. (1998). *Yurydychna entsyklopediya: t. 2. – Juridical encyclopedia: in 6 volumes*. (Vol. 6). Kyiv: Ukrayins'ka entsyklopediya [in Ukrainian].

Eyler, L. (2002). Pys'mo 105. Analiz nekotorykh syllohyzmov [Letter 105. Analysis of some syllogisms]. *Pys'ma k nemetskoj prynsesse o raznykh fyzycheskykh y fylosofskykh materyakh – Letters to a German princess about different physical and philosophical matters*. (M. A. Bobovych, O. S. Zabolotkina, M. A. Zubkov, Trans.). Sankt-Peterburg: Nauka [in Russian].

Fabrykant, M. S. (2013). Natsionalizm v sovremennom myre (sravnenye) [Nationalism in the modern world (comparison)]. *Obshchestvennye nauky y sovremennost' – Social sciences and modernity*, 1, 141–153 [in Russian].

Gelner, E. (2003). *Natsiyi ta natsionalizm [Nations and Nationalism]*. (H. Kas'yanov., Trans.). Kyiv: Takson [in Ukrainian].

Halushko, K. Yu. (2010). Narodnist' [Nationality]. *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: t. 7. – Encyclopedia of the History of Ukraine: in 7 volumes*. Smolii V. A. (Ed.). (Vol. 7). Kyiv: Naukova dumka. Retrieved from <https://cutt.ly/PgiBKmm> [in Ukrainian].

Halushko, K. Yu. (2010). Natsiya [Nation]. *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: t. 7. – Encyclopedia of the History of Ukraine: in 7 volumes*. Smolii V. A. (Ed.). (Vol. 7). Kyiv: Naukova dumka. Retrieved from <http://www.history.org.ua/?termin=Natsiia> [in Ukrainian].

Hrushevs'kyi, M. S. (1918). Vil'na Ukrayina [Free Ukraine]. *Federatsiya ukrayintsiv v Zluchenykh Shtatakh – Federation of Ukrainians in the United States*. New York: Ukr. druk. i vyd. spilka [in Ukrainian].

Humylev, L. N. (1997). *Konets y vnov' nachalo [The end and the beginning again]*. A. Y. Kurkchy (Ed.). Moskva: “Ynstytut DY-DYK” [in Russian].

Humylev, L. N. (2012). *Etnohenez y biosfera Zemly [Ethnogenesis and biosphere of the Earth]*. Moskva: Eksmo [in Russian].

Humylev, L. N. (2012). *Etnosfera: pryroda lyudey y ystoryya pryrody [Ethnosphere: nature of people and history of nature]*. Moskva: Eksmo [in Russian].

Kafars'koho, V. I. (2006). Ukrayins'ka politychna y etnopolitychna natsiya? [Ukrainian political and ethnopolitical nation?]. *Politychnyy menedzhment – Political management*, 4, 44 – 54 [in Ukrainian].

Khantinton, S. (2004). Zitknennya tsyvilizatsiy [Clash of Civilizations]. *Politolohiya. Khrestomatiya – Politicalology. Reader*. (Yu. I. Kulahin, Trans.). (pp. 647–669). Kyiv: Al'terpres [in Ukrainian].

Lazarovych, M. V. (2015). Teoretychni zasady polityko-pravovoho zabezpechennia prav natsionalnykh menshyn [Theoretical principles of political and legal support of the rights of national minorities]. *Aktualni problemy polityky – Current policy issues*, 54, 30–41 [in Ukrainian].

Mkhitaryan, A. M. (2015). Shchodo vyznachennya ponyattya “natsional'na menshyna” u zarubizhnykh krayinakh [On the definition of "national minority" in foreign countries]. *Pravova derzhava – Constitutional state*, 19, 54 – 57 [in Ukrainian].

Nahorna, L. P. (2014). Korinni menshyny [Indigenous minorities]. *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny – Encyclopedia of modern Ukraine*. Retrieved from http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3666 [in Ukrainian].

Naulko, V. I. (2001). Avtokhton [Autochthon]. *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny – Encyclopedia of modern Ukraine*. Retrieved from http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42486 [in Ukrainian].

Nel'ha, O. V. (2009). Etnichnyy sklad i struktura suspil'stva: sprobа utochnennya ponyat' [Ethnic composition and structure of society: an attempt to clarify concepts]. *Sotsiologiya: teoriya, metody, marketynh – Sociology: theory, methods, marketing*, 1, 115 – 126 [in Ukrainian].

Polishchuk, Yu. M. (2013). Teoretychni vymiry etnichnoyi i natsional'noyi identychnostey [Theoretical dimensions of ethnic and national identities]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrayiny – Scientific Notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies. IF Kurasa NAS of Ukraine*, 2 (64), 197–213 [in Ukrainian].

Ponomar'ov, A. P. Subetnos [Subetnos]. *Etnichnyy dovidnyk: ponyattya ta terminy – Ethnic directory: concepts and terms*. Retrieved from <https://etnography.national.org.ua/glossary/index.html> [in Ukrainian].

Rudakevych, O. M. (2009). *Natsional'nyy pryntsyyp: etnopolitychna kontseptsiya natsiyi [National principle: ethnopolitical concept of the nation]*. Ternopil': Vyd-vo TNEU “Ekonomichna dumka” [in Ukrainian].

Shapoval, I. H. (2014). Etnichna struktura ta etnichnyy sklad suspil'stva na prykladi ukrayins'koho suspil'stva [Ethnic structure and ethnic composition of society on the example of Ukrainian society]. *Molodyy vchenyy – Young scientist*, 1 (03), 235 – 240. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_1%2803%29__55 [in Ukrainian].

Tyshkov, V. A. (2003). *Rekvyem po etnosu: Yssledovanyya po sotsyal'no-kul'turnoy antropolohyy [Requiem for ethnos. Research in socio-cultural anthropology]*. Moskva: Nauka [in Russian].

Yakubova, L. D. (2010). Natsional'na menshyna [National minority]. *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: t. 7. – Encyclopedia of the History of Ukraine: in 7 volumes*. Smoliy V. A. (Ed.). (Vol. 7). Kyiv: Naukova dumka. Retrieved from <https://cutt.ly/JgiNc9F> [in Ukrainian].

Yevtukh, V. B. (2009). Etnichni menshyny [Ethnic minorities]. *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny – Encyclopedia of modern Ukraine*. Retrieved from http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18050 [in Ukrainian].

Бондаренко Віктор

Аспірант

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Email: vik13work@ukr.net

Bondarenko Victor

Ph.D. Student

Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0001-9027-8492

Цитування: Бондаренко, В. (2020). Впорядкування термінологічно-понятійного апарату у сфері державної етнічної політики. *Аспекти публічного управління*, 8 (4), 30–43. doi: 10.15421/152078

Citation: Bondarenko, V. (2020). Vporiadkuvannya terminolohichno-poniatiiinoho aparatu u sferi derzhavnoi etnichnoi polityky [Regulation the terminological and conceptual apparatus in the field of state ethnic policy]. *Public administration aspects*, 8 (4), 30–43. doi: 10.15421/152078

Стаття надійшла / Article arrived: 07.09.2020

Схвалено до друку / Accepted: 18.10.2020